

Valvontamenetelmät kuudennella 1.1.2024 – 31.12.2027 ja seitsemännellä 1.1.2028 – 31.12.2031 valvontajaksolla

Sähkön jakeluverkkotoiminta

Sähkön suurjännitteinen jakeluverkkotoiminta

Taustaa

Kuuleminen sähkö- ja maakaasuverkkotoimintojen hinnoittelun valvontamenetelmistä ja vahvistuspäätösluonnoksesta oli avoinna 13.10.–10.11.2023.

Virasto on tehnyt sisäistä analyysiä saaduista lausunnoista. Analyysin perusteella erityisesti verkko-omistajat ovat esittäneet huolen rahoituksen riittävydestä verkkotoiminnan investointeihin 2024–2031 esitettyjen verkon yksikköhintojen jäädyttämiseen ja inflaation käsittelyyn liittyvien muutosten johdosta. Myös omistajia, urakoitsijoita sekä puhtaan energian siirtymää edustavia tahoja on lausuntojen perusteella erityisesti huolestuttanut puhtaan energian siirtymän edellyttämien investointien rahoittamisen edellytykset esitetyillä edellä mainituilla muutoksilla. Asiakkaita edustavat tahot taas erityisesti sähkön jakeluverkkotoiminnan hinnoittelun osalta ovat kiitelleet muutosten johdosta parantuneesta kustannusvastaavuudesta.

Energiavirasto on jatkanut myös valvontamenetelmien vaikutustenarviointia ja huomionnut siinä lausunnoissa saamansa palautteen aiheelliseksi katsomaltaan osin. Virasto on päätenyt esittämään seuraavia muutoksia lausunnoilla olleisiin menetelmäluonnoksiin ja järjestää uuden lausuntokierroksen muutoksista.

Muutokset (muutosta koskevat menetelmäliitteen kohdat)

Verkkotoimintaan sitoutunut oikaistu omaisuus ja pääoma (2.1, 2.1.1 ja 2.1.2)

Vanhan verkko-omaisuuden laskentaa on katsottu tarpeelliseksi muuttaa luonnoksessa esitetystä mallista. Sen sijaan, että ennen vuotta 2024 investoidulle massalle verkko-omaisuus oikaistaisiin suoraan nimellisen tuottoasteen mukaisella oikaisuperiaatteella, jossa investoinnit arvostettaisiin aina hankintavuoden arvoon, vanhan massan arvo oikaistaan ja jäädytetään viidennen valvontajakson viimeisimmän vuoden lopun tilanteeseen käyttämällä viidennen valvontajakson yksikköhintaluetteloja ja sen viimeisimpiä tiedossa olevia yksikköhintoja. Koska suurjännitteisille jakeluverkonhaltijoille vuoden 2023 jaottelu on sama kuin sähkönjakeluverkonhaltijoilla mutta yksikköhinnat vanhemmat, tullaan suurjännitteisten jakeluverkonhaltijoiden osalta yksikköhintoina käyttämään sähkönjakeluverkonhaltijoiden vuoden 2023 mukaisia yksikköhintoja.

Edellä olevaan viitaten, verkko-omaisuuden oikaisu tullaan jakamaan kahteen osaan, ennen vuotta 2024 tehtyihin investointeihin ja vuodesta 2024 lähtien tehtyihin investointeihin. Ennen vuotta 2024 investoidun verkon nykykäyttöarvo ja jäädytetty jälleenhankinta-arvo sekä tasa-poistot lasketaan käyttämällä vuoden 2023 yksikköhintajaottelua ja sen viimeisimpiä käytettävissä olevia yksikköhintoja verkon iästä riippumatta. Eli ennen vuotta 2024 investoidun verkon osalta käytetään aina samaa yksikköhintaa riippumatta investointivuodesta ja otetaan huomioon

normaalisti komponenttien vanheneminen ja mahdollisten purkujen pienentävä vaikutus sekä järjestelmät ja viestiverkot, jotka huomioidaan jatkossa suoraan kirjanpidon kautta yksikköhintojen sijaan. Tätä uudemmille investoinneille lasketaan normaalisti luonnoksen mukaisesti uudella komponenttijaottelulla sekä vuosikohtaisilla jäädytetyillä yksikköhinnoilla hankinta-arvo sekä nykykäyttöarvo.

Edellä esitetty muutos vaikuttaa purettavan verkon arvostamiseen ja sitä kautta vanhan massan arvon pienenemiseen. Jos purku koskee ennen vuotta 2024 tehtyä investointia, purku lasketaan vuoden 2023 jaottelun viimeisimpien yksikköhintojen perusteella. Esimerkiksi maakaapeliverkon tapauksessa, jos purku koskee ennen vuotta 2024 tehtyä investointia, purku arvostetaan siis sähkönjakeluverkon vuoden 2023 mukaisilla yksikköhintatiedolla sekä verkonhaltijan keskimääräisellä vuoden 2023 kaivukustannuksella maakaapelikilometriä kohti. Tilanteessa, jossa vanhasta komponenttijaottelusta ei ole löydettävissä vanhojen määritysten kautta riittävällä tarkkuudella sopivaa komponenttia, käytetään purun arvostamiseen uudempaa jaottelua ja sen mukaisia yksikköhintoja, jotka korjataan kuluttajahintaindeksin vuotuisen muutoksen perusteella vuoden 2023 lopun arvoon.

Perusteet muutokselle

Energiavirasto on arvioinut, että elinkustannusindeksin käyttö vanhan verkkomassan verkonarvon määrittämiseen vanhojen keskimääräisten hankintakustannuksien simuloimiseksi sisältää ainakin pitkällä aikavälillä kauas taaksepäin katsoen riskiä verkon yli- tai aliarvostamiseen. Energiavirasto on selvittänyt lähihistorian todellista komponenttikohtaista kustannuskehitystä ja verrannut tätä kuluttajahintaindeksin kehitykseen. Näiden perusteella on nähtävissä, että komponenttiryhmäkohtaisesti muutokset voivat osin poiketa suurestikin kuluttajahintaindeksistä. Näin ollen toimenpide, jossa jouduttaisiin deflatoimaan varsin pitkä ajanjakso yksikköhintoja taaksepäin elinkustannusindeksin perusteella, on katsottu tasapuolisuuden sekä kustannusvastaavuuden osalta liian epävarmaksi toimenpiteeksi, varsinkin kun kustannustietoa investoinneista on saatavilla vain ennakkollisen valvonnan alusta lähtien.

Keskeisenä perusteena muutokselle on riittävä tasapuolisuus eri yhtiöiden verkkojen ikäprofiilien välillä muutoksen ajankohdan suhteen. Muutos tulee asettamaan paljon vanhaa verkkoa omistavat verkonhaltijat tasapuolisempaan asemaan suhteessa uudempaa verkkoa omistavien kanssa. Lisäksi esitetty muutos tulee olemaan ennustettavampi ja muutosvaikutuksiltaan yhtiökohtaisesti tarkastellen aiempaa luonnoksen periaatetta keskimäärin maltillisempi ja luo näin paremman jatkumon menetelmän vaihdokseen. Nyt esitetty verkko-omaisuuden oikaisu parantaa menetelmää vuosi vuodelta investointien ja purkujen kautta vähitellen laskentaa tarkemmalle ja kustannusvastaavammalle tasolle.

Sähkönjakeluverkkojen ja suurjännitteiseen jakeluverkkojen osalta keskeinen lisäperuste muutokselle on myös se, että sähkönjakeluverkon vuoden 2023 yksikköhintakustannuksiin päivittyneet kustannuksien lasku vähentää inflaation kaksinkertaista vaikutusta vanhan verkkomassan oikaisussa. Periaatteen voidaan siis edelleen katsoa johtavan perusteltuun ja kustannusvastaavaan sallittuun tuottoon.

Muutoksen mukaista oikaisuperiaatetta tukee myös Työ- ja elinkeinoministeriön muodostaman akateemisen työryhmän lausunto (VN/2314/2021-TEM-3) sekä Energiaviraston tilaamaa selvitys (DFC Economics), joissa molemmissa on käytännössä ehdotettu, että vanhan verkkomassan voisi menetelmämuutoksen yhteydessä jäädyttää tuoreimmilla edellisen valvontajakson hintatiedoilla.

Sähköasemien omakäyttö ja varavoima sekä talotekniset järjestelmät

Sähköasemien omakäyttö ja talotekniset järjestelmät sisältyvät sähköasemarakennusten yksikköhintoihin lukuun ottamatta omakäyttömuuntajia. Yksikköhintakyselyn pohjalta näille ei pystytty määrittämään erillisiä yksikköhintoja, koska otanta oli yksikköhintojen muodostamiseen liian suppea. Taloteknisten järjestelmien sekä omakäytön ja varavoiman pitoajat ovat kuitenkin lähtökohtaisesti huomattavan paljon asemarakennuksen pitoaika lyhyemmät. Tämän takia osalle sähköasemista näitä osia voidaan joutua saneeraamaan useamman kerran sähköaseman elinkaaren aikana.

Edellä olevaan viitaten, sähköasemarakennuksen saneerauksissa, joissa uusitaan taloteknisiä järjestelmiä tai aseman omakäyttö ja varavoima, voidaan korvausinvestoinnit ottaa huomioon kohtuullisten toteutuneiden kustannuksien perusteella erikseen ja lisätä tuottopohjaan kirjanpidon mukaisella poistoajalla.

Yksikköhintaluettelo (Liite 1)

Yksikköhintaluetteluun saattaa tulla yksittäisiä pieniä täsmennyksiä liittyen komponenttijaottelun tarkkuuteen ja sitä kautta yksikköhintoihin, jos Energiavirasto saa lisätietoja, joiden perusteella luonnoksen mukaisesta jaottelusta saadaan tasapuolisempi ja kustannusvastaavampi. Samoin jos yksikköhintojen laskennassa ja tuloksissa havaitaan virhe, niin tämänkin korjaaminen saattaa aiheuttaa muutoksia yksikköhintaan ja sillä voi olla näin ollen vaikutusta myös lopulliseen jaotteluun.

Muutokset eivät koske kuitenkaan laskentaperiaatteita tai johda aiemmin lausutettuja yksikköhintakyselyn jaottelua tarkempaan jaotteluun. Kyse voi olla lähinnä vain yksittäisistä perusteluista täsmennyksistä tai korjauksista. Tämän hetken tiedon perusteella on todennäköistä, että 110 kV maakaapeliin yksikköhinnat tulevat tarkentumaan luonnoksesta lähemmäksi yksikköhintakyselyn mukaista poikkipintaajaottelua.

Kohtuullinen tuottoaste (3.2.4, 3.2.6, 3.3.2 ja 3.5)

(3.2.4) Markkinariskipreemiona sovelletaan Damodaranin tietokannan päivityshetken viimeisimmän syyskuun arvon sijaan huhti-syyskuun keskiarvoa, joka on 4,61 % vuosille 2024–2027 määrittämisajankohdalla vuonna 2023. Muutoksella yhdenmukaistetaan tarkastelujakso riskittömän koron ja maariskipreemion laskennan kanssa.

(3.2.6 ja 3.5) Kohtuullisen tuottoasteen laskennassa sovellettu pääomarakenne esitetään johdettavaksi verrokkiyhtiöiden vieraan pääoman osuuksien mediaanista, eikä parametrin määrittelyssä sovelleta menetelmissä kuvattua relevanttiuskriteeriä, jota sovelletaan velattoman beeta-arvon ja velkapreemion määrittelyssä. Näin ollen sähkön jakelulle ja suurjännitteiselle jakelulle sovelletaan 54 % vieraan pääoman osuutta vuosille 2024–2025. Muutoksen taustalla on viraston näkemys, ettei säännellyn verkkoliiketoiminnan osuudesta voida vetää suorja johtopäätöksiä optimaalisen velkaisuusasteen määrittelyyn ala- ja yläkvarttiin väliltä. Määrittelytavalla ei myöskään ole yhtä merkittävää vaikutusta kohtuullisen tuottoasteen tasoon kuin velattoman beeta-arvon tai velkapreemion kohdalla.

(3.2.4 ja 3.3.2) Markkinariskipreemio sekä vieraan pääoman riskipreemio määritetään kahden desimaalin tarkkuuteen, jotta tarkkuus on yhdenmukainen riskittömän koron sekä maariskipreemion kanssa.

Investointikannustin (6.1.2)

Investointikannustimen hyötyleikkuria lievennetään luonnoksen mukaisesta 50 %-yksiköstä 15 %-yksikköön. Toisin sanoen asiakkaat saavat syntyneestä kustannustehokkuudesta heti valvontajaksolle hyötyä 15 % tasapoistojen kautta, jokaisesta kustannustehokkaasta investointivuodesta.

Hyöty jakautuu verkonhaltijan tapauksessa komponentin koko elinkaarelle, jolloin se on vuosikohtaisesti tarkastellen merkittävästi pienempi kuin asiakkaan vuosikohtainen hyöty. Toisin sanoen asiakas saa hyödyn suoraan etupainotteisesti, kun verkonhaltija joutuu odottamaan komponentin elinkaaren loppupäähän koko hyödyn saadakseen. Tehokas investointivuosi voi myös aiheuttaa yksittäistapauksissa suuren aleneman tasapoistoihin, koska kustannushyöty vähennetään tasapoistoista kerralla, eikä sitä pysty menetelmien puitteissa kunnolla jaksottamaan.

Näin ollen Energiavirasto on katsonut, että luonnoksessa esitettyä leikkuria on perusteltua lieventää verkonhaltijoiden suuntaan, jotta ohjausvaikutus kustannustehokkuuteen pysyisi edelleen riittävän suurena ja asiakkaat pääsisivät hyötymään tehokkuudesta jaksojen sisällä sekä seuraavien jaksojen yksikköhintapäivitysten yhteydessä.

Laatukannustin (6.2)

Seitsemännestä valvontajaksosta alkaen sähköverkonhaltijoiden laatukannustimen vertailutason yksittäisten vuosien keskeytyksistä aiheutuneen haitan määrää kohtuullistetaan toteutuneiden kustannusten tapaisesti. Näin ollen, mikäli vertailuvuoden laatukannustimen kannustinvaikutus on toteumavuonna rajautunut menetelmän mukaiseen kattotasoon eli enintään 15 %:iin verkonhaltijan kyseisen vuoden kohtuullisesta tuotosta, kohtuullistettu vertailutaso muodostuu tällöin kyseisen vuoden osalta summana vertailutasosta ja kannustinvaikutuksesta eli enintään 15 %:sta verkonhaltijan kyseisen vuoden kohtuullisesta tuotosta. Symmetrisyyden vuoksi vastaavasti, mikäli vertailuvuoden laatukannustimen kannustinvaikutus on toteumavuonna rajautunut menetelmän mukaiseen lattiatasoon, kohtuullistettu vertailutaso muodostuu tällöin kyseisen vuoden osalta erotuksena vertailutasosta ja kannustinvaikutuksesta eli enintään 15 %:sta verkonhaltijan kyseisen vuoden kohtuullisesta tuotosta.

Vertailutason kohtuullistamisen soveltaminen aloitetaan vasta seitsemännellä valvontajaksolla, koska kuudennen valvontajaksoson vertailutason vuosien 2016–2023 toimitusvarmuus on ollut tasaisella ja hyvällä tasolla, eikä kohtuullistamiselle siten ole tarvetta. Seitsemännellä valvontajaksolla vertailutason kohtuullistaminen poistaa riskin, että uusien vertailuvuosien 2024–2027 mahdolliset normaalista poikkeavat toimitusvarmuustasot nostaisivat tai laskisivat perusteettomasti laatukannustimen vertailutasoa.

Tehostamiskannustin (6.3.3 & 6.3.4)

Kustannusrintaman estimointisyklin osalta vahvistuspäätösluonnoksen valvontamenetelmäliitteen esityksestä poiketen, kuudennella ja seitsemännellä valvontajaksolla pitäydytään nykyisin sovellettavan sekä 1. suuntaviivoissa esitetyn mukaisessa neljän vuoden syklissä. Näin yhtiöillä säilyy vahvemmin kannuste tehostaa operatiivista toimintaa, ja valvontajaksoson aikana toimintaansa tehostavat yhtiöt voivat saada perustellusti hyötyä kannustimen kautta. Toisaalta taas neljä vuotta sovellettavan kustannusrintaman myötä yhtiöt pystyvät paremmin arvioimaan kannustimen vertailutason muodostumista koko valvontajaksoson ajan.

Kuudennella valvontajaksolla sovellettava lopullinen kustannusrintama tullaan estimoimaan vuoden 2024 puoliväliin mennessä, kun estimoinnissa käytettävät lähtötiedot on saatu vahvistettua ja verkonarvostuksen määrittelyn muutoksesta johtuvat täsmennykset sovellettavissa NKA-arvoissa on huomioitu.

Verkon hyödykkeiden korvausinvestointien purkukustannukset (5.2 & 7)

Edellisellä lausuntokierroksella saatujen lausuntojen perusteella verkonhaltijoille oli jäänyt epäselväksi, miten verkon hyödykkeiden korvausinvestointeja oli vahvistuspäätösluonnoksessa esitetty käytännössä käsiteltävän. Energiavirasto tarkentaa erän käsittelyä vahvistuspäätöksen menetelmäliitteeseen seuraavalla tavalla.

Aktivoidut verkon hyödykkeiden korvausinvestointien purkukustannukset korjataan kohtuullisen tuoton laskelmalla kuin ne olisi kirjattu kuluksi.

Taseaktivoinnit eliminoidaan oikaistulta taseelta pysyviin vastaaviin kuuluvan sähköverkko-omaisuuden tasearvojen mukana. Vastaavasti näiden purkukustannuksiin liittyvät poistot palautetaan oikaistulle tulokselle osana pysyvien vastaavien sähköverkko-omaisuuden suunnitelman mukaisia poistoja ja arvonalentumisia. Verkon hyödykkeiden korvausinvestointien purkukustannukset eivät sisälly verkko-omaisuuden oikaistuun jälleenhankinta-arvoon tai oikaistuun nykykäyttöarvoon. Näille ei myöskään lasketa JHA-tasapoistoa.

Tilikaudella aktivoidut verkon hyödykkeiden korvausinvestointien purkukustannukset vähennetään liikevoitosta ja huomioidaan kontrolloitavissa olevana operatiivisina kustannuksena (KOPEX) sekä tehostamiskannustimen vertailutasossa (SKOPEX).

Kuudennella (2024–2027) ja seitsemännellä (2028–2031) valvontajaksolla liikevoitosta vähennetään vuosittain 1/8 osa vuoden 2023 tilinpäätöksen mukaisten aktivoitujen verkon hyödykkeiden korvausinvestointien purkukustannusten tasearvosta. Valvontajakson alkuun mennessä taseelle aktivoidut purkukustannukset tulevat siten huomioituna kuluna vuoden 2031 loppuun mennessä. Koska nämä kulut ovat jo toteutuneet ennen valvontajakson alkua, huomioidaan ennen vuotta 2024 aktivoidut purkukustannukset ei-kontrolloitavissa olevina operatiivisina kustannuksina, jotka eivät ole tehostamiskannustimen piirissä.